

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Radovana Havelce a soudců JUDr. Jaroslava Vlašína a JUDr. Milana Podhrázkého v právní věci žalobkyně **PhDr. H. P.**, proti žalovanému **Obvodnímu soudu pro Prahu 2**, se sídlem Praha 2, Francouzská 19, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 10. 2015, č. j. 8 A 151/2015 - 44,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **se zamítá.**
- II. Žalobkyně **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

Žalobkyně se žalobou podanou u Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) domáhala ochrany proti nečinnosti žalovaného ve věci žádosti o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „informační zákon“). V rámci tohoto řízení požádala o osvobození od soudních poplatků, avšak městský soud její žádost usnesením ze dne 13. 10. 2015, č. j. 8 A 151/2015 - 44 (dále též jen „napadené usnesení“), zamítl.

V odůvodnění napadeného usnesení poukázal městský soud nejprve na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 8. 2011, č. j. 2 As 97/2011 - 43 (všechny rozsudky zdejšího soudu jsou dostupné z <http://www.nssoud.cz>), z něhož se podává, že osvobození od poplatků je dobrodiním, který lze účastníkovi přiznat jen při existenci výjimečných okolností na jeho straně. Z podkladů předložených žalobkyní vyplynulo, že je osobou zdravotně znevýhodněnou, žijící v domácnosti s desetiletým synem (T. F. P.), jenž je na ní zcela finančně závislý. Jediným příjmem žalobkyně je podpora v nezaměstnanosti ve výši 2.770 Kč; kromě ní žalobkyně disponuje pouze zůstatkem životního pojištění ve výši 8.000 Kč, které si ponechává jako rezervu pro případ recidivy onkologického onemocnění.

Současně má žalobkyně dluhy vůči České republice – Ministerstvu školství (správně Ministerstvu kultury – pozn. NSS) ve výši 117.840 Kč a 129.880 Kč s úroky. Nad rámec takto deklarovaných příjmů však městský soud z vlastní úřední činnosti zjistil, že žalobkyně v období od února 2011 do března 2013 obdržela celkem 902.372 Kč od Národního památkového ústavu a Ministerstva kultury, že částku 500.000 Kč (vyplacenou na základě předběžného opatření jako část náhrady svého platu) darovala svému synovi a že odmítla dědictví po své matce (Ing. E. P.), ačkoli představovalo majetek větší hodnoty. V návaznosti na to vyzval městský soud žalobkyni k vysvětlení, jak naložila s nabytými částkami a jak financuje zřejmý schodek v hospodaření své domácnosti, aby bylo možné si učinit úplný obraz o její majetkové situaci. V reakci na tuto výzvu žalobkyně sice vyjádřila nesouhlas s tím, jakým způsobem městský soud „lustruje“ její osobní a majetkové poměry, nicméně odpověděla, že závazky po datu splatnosti může buď hradit z půjček, nebo je nehradit a dostávat se do prodlení. Pokud jde o náklady na stravu, ty byly prý výrazně sníženy díky potravinovým dárkům, které obdržela k narozeninám a jmeninám. Konečně, pokud jde o plnění, která obdržela od Národního památkového ústavu a Ministerstva kultury, použila je na uspokojování životních potřeb svých a svého syna (na kulturu, cestování, právní služby, služby alternativní medicíny a „*služby osobního charakteru*“) či k úhradě dluhů vůči bývalému zaměstnavateli; nebyla však schopna k důkazu předložit příslušné účetní doklady a místo nich navrhovala výslech své osoby nebo dalších svědků.

Na výše uvedeném podkladě proto městský soud naznal, že žalobkyně nesplnila předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, neboť neunesla břemeno tvrzení a důkazní; nevěrohodnost či neúplnost jejích tvrzení má za následek, že žádosti o osvobození od soudních poplatků nebylo možné vyhovět. Městský soud shrnul, že žalobkyní deklarované výdaje na domácnost několikanásobně převyšují její současný příjem, a to po dobu řádově několika měsíců, aniž by žalobkyně měla nějaké úspory; žalobkyně přitom přesvědčivě neobjasnila, z jakých zdrojů tento schodek financuje. Rovněž nedoložila, k čemu použila přijaté plnění ve výši 902.372 Kč; s přihlédnutím k tvrzeným pravidelným měsíčním výdajům ve výši 10.000 Kč by jí tato částka měla pokrýt životní náklady na mnoho let. V návaznosti na zjištění, že žalobkyně v posledních čtyřech letech obdržela peněžitá plnění ve výši cca 1,4 mil. Kč, z nichž 500.000 Kč darovala svému synovi, který je na ní finančně závislý, uvedl městský soud, že tvrzení, že tuto částku spotřebovala na uspokojování životních potřeb sebe a svého dítěte a na úhradu dluhů vůči bývalému zaměstnavateli, považuje z více důvodů za nevěrohodné: zaprvé, nezletilý syn k dnešnímu dni nemohl tuto částku k úhradě svých životních nákladů spotřebovat, zadruhé, ačkoli žalobkyně předložila soudní rozhodnutí, jimiž byla zavázána k plnění vůči České republice – Ministerstvu kultury, není zřejmé, zda jí na jejich základě již vznikla i platební povinnost. Pravost listin, z nichž městský soud vycházel (výpisy z účtů Ministerstva kultury a Národního památkového ústavu) a správnost a pravdivost údajů v nich uvedených ostatně žalobkyně nezpochybnila; jejich údajná „*překvapivost*“ ke zpochybnění nepostačuje a ve světle těchto důkazů se městskému soudu jevil navrhovaný výslech žalobkyně jako nadbytečný. Městský soud proto uzavřel, že žalobkyně soudu zamlčela podstatné okolnosti týkající se jejích majetkových poměrů a tyto majetkové poměry věrohodně nedoložila, čímž nesplnila podmínku pro osvobození od soudních poplatků.

Proti tomuto usnesení brojí nyní žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) kasační stížností. V ní explicitně neodkázala na konkrétní zákonem předpokládaný stížnostní

důvod, nicméně z textu je zřejmé, že je namítán důvod podle § 103 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“). Právní subsumpce kasačních důvodů pod konkrétní písmena ustanovení § 103 odst. 1 s. ř. s. je však záležitostí právního hodnocení věci Nejvyšším správním soudem a nejde o nedostatek návrhu, který by bránil jeho věcnému projednání (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 1. 2004, č. j. 2 Afs 7/2003 - 50, publikovaný pod č. 161/2004 Sb. NSS; všechna citovaná rozhodnutí zdejšího soudu jsou dostupná z www.nssoud.cz).

Stěžovatelka ve své kasační stížnosti především namítá, že pokud městský soud neprovedl navržené důkazy, nelze návrh zamítnout pro „neosvědčení“ rozhodných skutečností. Městský soud vycházel ze soukromých listin, jejichž obsah stěžovatelka zpochybnila, což (dle judikatury) přenáší důkazní povinnost na toho, kdo tyto listiny předložil (kdo se jich dovolává). U soukromých listin neplatí presumpce pravdivosti a správnosti, nadto stěžovatelka připomíná, že předmětné listiny nejsou součástí spisu a účastníci řízení je nepředložili. Jelikož mezi důkazy není stanovena žádná „hierarchie“, odůvodňující preferenci některého z nich, má stěžovatelka za to, že jednostranná akcentace skutečností, že v minulosti obdržela cca 900.000 Kč, má účelově vyvolat dojem o její nadstandardní solventnosti, bez ohledu na to, že jde o prostředky za několik let a že odpovídají cca osmi až devíti měsíčním platům soudce městského soudu. Ze všech výše uvedených důvodů navrhuje, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil.

Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval otázkou projednatelnosti kasační stížnosti. Stěžovatelka totiž nezaplatila současně s podáním kasační stížnosti soudní poplatek, není v řízení o kasační stížnosti zastoupena advokátem a rovněž neprokázala, že by sama měla vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie (§ 105 odst. 2 s. ř. s.). V daném typu řízení však může Nejvyšší správní soud přikročit k meritornímu přezkumu i přes tento procesní nedostatek. Jak se Nejvyšší správní soud vyjádřil již dříve, pokud je cílem nyní posuzované kasační stížnosti přezkoumání rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudního poplatku, pak by se trváním na uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost a povinném zastoupení jen řetězil problém, jenž má být rozhodnutím o této kasační stížnosti vyřešen (viz nejnovější usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19).

Nejvyšší správní soud tedy přezkoumal napadené usnesení v rozsahu podané kasační stížnosti (§ 109 odst. 3, věta před středníkem s. ř. s.) a z důvodů v ní uvedených (§ 109 odst. 4, věta před středníkem s. ř. s.). Ve věci přitom rozhodl bez nařízení jednání, za podmínek vyplývajících z § 109 odst. 2, věty první s. ř. s.

Kasační stížnost není důvodná.

Stěžovatelka předně městskému soudu vytýká, že neprovedl navržené důkazy - výsledky stěžovatelky nebo paní Ing. E. P. Jak vyplývá z podání, která stěžovatelka zaslala městskému soudu, těmito výsledky mělo být jednak prokázáno, že se neúspěšně ucházela o vyjmenované pracovní pozice a že obdržela k narozeninám a k jmeninám „*dárky z oblasti potravin*“, jednak osvětleno, jakým způsobem použila prostředky vyplacené ze strany Ministerstva kultury a Národního památkového ústavu.

Pokud jde o závěr městského soudu o nadbytečnosti těchto důkazů, zdejší soud se s ním plně ztotožňuje. Skutečnost, že se stěžovatelka neúspěšně ucházela o pracovní pozice na Úřadu práce ČR, u Vlastivědného muzea v Olomouci nebo u Nejvyššího soudu, nejenže byla (přínejmenším z pohledu soudu zdejšího) věrohodně prokázána listinami, které stěžovatelka k žádosti o osvobození od soudních poplatků přiložila, ale především nebyla vůbec v průběhu správního řízení městským soudem rozporována. Nepochyboval-li tedy městský soud o pravdivosti stěžovatelčina tvrzení, že již delší dobu marně hledá zaměstnání, neměl logicky důvod provádět důkazy za účelem jeho ověření nebo vyvrácení.

Městskému soudu se naproti tomu jevílo jako mnohem podstatnější objasnit, k jakému účelu stěžovatelka spotřebovala částku 902.372 Kč, vyplacenou Ministerstvem kultury. V přípisu ze dne 1. 10. 2015 stěžovatelka připustila, že jí v minulých letech bývalý zaměstnavatel vyplatil doplatky platu a náhrad platu za období let 2003 až 2010, uvedla však, že přesnou výši těchto prostředků nezná a že ji dokonce zpochybňuje i samo ministerstvo v řízeních vedených u Obvodního soudu pro Prahu 2 (viz řízení evidovaná u tohoto soudu pod sp. zn. 11 C 455/2013 a 16 C 274/2014). Co se týče dokladů, jimiž by mohla být prokázána výše stěžovatelčiných výdajů v posledních letech, ani ty stěžovatelka podle svých slov již nemá k dispozici. Pokud tedy stěžovatelka nemůže stran svých výdajů předložit účetní doklady, je lhostejné, zda výši svých výdajů objasní písemně, nebo v rámci ústní výpovědi před soudem. Varianta zmíněná na druhém místě nepřináší v porovnání s možností první co do množství a validity shromažďovaných informací žádnou přidanou hodnotu, a to tím méně, pokud by měl soud tyto údaje získávat od jiné osoby než stěžovatelky. Nelze totiž rozumně předpokládat, že by o osobních a majetkových poměrech stěžovatelky byla nějaká osoba (byť blízká) obeznámena lépe než stěžovatelka sama.

Totéž lze uvést k výhradě, že městský soud neprovedl stěžovatelkou navržené důkazy k prokázání, zda stěžovatelka skutečně obdržela k narozeninám a k svátku „*dárky z oblasti potravin*“ od své příbuzné, Ing. E. P. Z odůvodnění napadeného usnesení je zřejmé, že městský soud v Praze nezpochybňoval samotnou skutečnost, že (stěžovatelkou blíže neidentifikovaná) Ing. E. P. stěžovatelku tímto způsobem obdarovala, ale stavěl se skepticky k možnosti kompenzovat tímto způsobem v dlouhodobém horizontu výdaje na stravu či dokonce hradit peněžité závazky či jiné typy životních potřeb. Stěžovatelka přitom ve vztahu k této otázce setrvala v pasivním procesním postoji a nevyvinula účinnou snahu uvedenou pochybnost vyvrátit.

Stěžovatelka dále namítá, že městský soud své závěry o jejích příjmech opřel o soukromé listiny, známé mu údajně z jeho úřední činnosti; tyto listiny se nicméně nestaly součástí soudního spisu. Ačkoli stěžovatelka v kasační stížnosti výslovně neuvádí, o jaké konkrétní listiny se jedná a co je jejich obsahem, z kontextu odůvodnění napadeného usnesení je evidentní, že má na mysli listiny, které byly městskému soudu předloženy Ministerstvem kultury (respektive Národním památkovým ústavem) v řízení evidovaném u téhož soudu pod sp. zn. 11 A 170/2012. Jedná se o výpisy z účtů Národního památkového ústavu, z nichž má vyplývat, že stěžovatelka obdržela v období od února 2011 do března 2013 peněžité plnění v souhrnné částce 902.372 Kč.

K této námitce Nejvyšší správní soud uvádí, že obdobnou situaci (v případě, v němž stěžovatelka dokonce vystupovala v téže procesní pozici) řešil v rozsudku ze dne 5. 5. 2010, č. j. 7 As 31/2010 - 94. V tomto rozsudku nejprve obecně uvedl, že pokud správní soud rozhoduje o věci samé bez jednání, je nezbytné, aby účastníci řízení měli k dispozici všechny podklady, ze kterých bude tento soud při samotném rozhodování vycházet, nebo o nichž lze alespoň předpokládat, že z nich soud vycházet bude. Judikatura zdejšího soudu (srov. také rozsudek ze dne 6. 12. 2007, č. j. 2 Afs 91/2007 - 90) tedy požaduje, aby byly účastníkům řízení známy všechny skutečnosti, o něž správní soud své rozhodnutí opře. Pokud účastník řízení nemůže podle okolností dané věci rozumně předpokládat, že určitá skutečnost, známá soudu z jeho úřední činnosti, bude tímto soudem použita v rozhodnutí, musí účastníka o této skutečnosti informovat a poskytnout mu možnost se k ní vyjádřit, neboť prvotní domněnku správního soudu o obsahu nebo významu této skutečnosti může účastník vyvrátit či pozměnit v průběhu dokazování. Neseznámí-li tedy soud účastníka s touto skutečností, upře mu právo vyjádřit se, uplatnit odlišná tvrzení a navrhnout provedení důkazů k jejich prokázání, což je v rozporu s ústavním zákazem překvapivých rozhodnutí (k těmto ústavněprávním požadavkům spravedlivého procesu viz například nálezn Ústavního soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. I. ÚS 777/07, in <http://nalus.usoud.cz>). V situaci, kdy se účastník řízení dozví, že soud vycházel ze skutečností známých jemu z jeho úřední činnosti až z odůvodnění rozhodnutí, může tyto skutečnosti činit spornými teprve v kasační stížnosti. Dokazování by se pak v takovém případě přeneslo do řízení o kasační stížnosti, což je však stěží slučitelné (byť ne nepřipustné) s povahou tohoto řízení jakožto řízení o mimořádném opravném prostředku. Pokud proto správní soud hodlá zahrnout do svého rozhodnutí skutečnosti, které jsou mu známy z jeho úřední činnosti, aniž by účastníci řízení mohli aplikaci takovýchto skutečností s ohledem na okolnosti dané věci rozumně předpokládat, musí s těmito skutečnostmi nejprve seznámit účastníky řízení a poskytnout jim dostatečný prostor k tomu, aby mohli prostřednictvím svých tvrzení učinit tyto skutečnosti spornými a navrhnout za tím účelem provedení důkazů (srov. rozhodnutí tohoto soudu ze dne 10. 2. 2010, č. j. 1 As 100/2009 - 129). Pokud by soud takto nepostupoval, zatížil by své řízení vadou, která by mohla mít vliv na zákonnost rozhodnutí.

V nyní posuzované věci se však o takovou situaci nejednalo. Městský soud totiž v přípisu ze dne 25. 9. 2015, č. j. 8 A 151/2015 - 33, stěžovatelku upozornil, že některé okolnosti týkající se jejích majetkových poměrů jsou mu známy z úřední činnosti, a to konkrétně z řízení vedeného u tohoto soudu pod sp. zn. 11 A 170/2012, v rámci něhož Národní památkový ústav předložil zmíněné výpisy z účtů, dokládající výši plnění, která stěžovatelce vyplatil (stěžovatelka byla účastníkem tohoto řízení). V návaznosti na to stěžovatelka uvedla, že jí přesná částka, kterou od Národního památkového úřadu obdržela, není známa a současně požádala o informaci poskytnutím kopie těchto výpisů. Městský soud nicméně na tuto žádost nereagoval a přistoupil k vydání napadeného usnesení.

Co se týče následné žádosti stěžovatelky o poskytnutí informace (kopií zmiňovaných výpisů z účtu), zdejší soud konstatuje, že k získání informací o řízení, jehož je nebo byl žadatel sám účastníkem, primárně slouží institut nahlížení do spisu (v soudním řízení správním v režimu § 45 s. ř. s.). Prostřednictvím této procedury (nikoli

zprostředkovaně, skrze informační zákon) se lze se stavem soudního řízení seznámit z titulu účastenství v řízení. Potud tedy nelze postupu městského soudu ničeho vytknout.

Nejvyšší správní soud však na straně městského soudu shledává jisté pochybení v tom, že se zmíněné listiny (výpisy z účtu Národního památkového ústavu) nestaly součástí soudního spisu, ačkoli takovému postupu nic nebránilo. Na druhou stranu, jestliže se městský soud při rozhodování o žádosti o osvobození od soudních poplatků opíral o listiny, které byly předloženy v rámci jiného řízení, jehož byla sama stěžovatelka účastníkem, nemá zdejší soud za to, že by samotné nezahrnutí těchto listin do spisu ve věci nyní souzené představovalo vadu natolik závažnou, aby byla bez dalšího schopná vyvolat nezákonnost napadeného usnesení. Z dikce § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. totiž vyplývá, že pouze vada, která mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí ve věci samé, může být důvodem pro zrušení napadeného rozhodnutí krajského (zde městského) soudu. Jak již dříve judikoval zdejší soud v rozsudku ze dne 14. 10. 2005, č. j. 6 Ads 57/2004 – 59, „[o] vadu řízení, která by mohla mít vliv na zákonnost napadeného rozhodnutí [§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.], se nejedná, pokud lze dovodit, že by výrok rozhodnutí byl stejný i za situace, kdyby k vadě řízení vůbec nedošlo.“ Stěžovatelka se totiž s obsahem uvedených listin jednak mohla seznámit (a pravděpodobně také seznámila) v rámci řízení sp. zn. 11 A 170/2012, jednak nelze přehlédnout, že v průběhu řízení před městským soudem nevznesla žádné námítky, jimiž by zpochybňovala pravost těchto listin či pravdivost jejich obsahu (činí tak teprve v řízení o kasační stížnosti). V řízení před městským soudem se z věcného hlediska omezila na strohé konstatování, že si již nepamatuje, jak vysokou částku jí Národní památkový ústav vyplatil; ve zbytku jen vyjádřila nesouhlas s tím, aby městský soud tímto způsobem zjišťoval či ověřoval její majetkové poměry. Nejvyšší správní soud proto dospěl k závěru, že stěžovatelka nemohla být postupem městského soudu zkrácena na svých procesních právech, zejména na právu vyjádřit se ke všem skutečnostem, které mají posloužit jako podklad rozhodnutí o její žádosti o přiznání osvobození od soudních poplatků, a k jejich prokázání navrhnout důkazy. Jak již bylo řečeno, omezila-li se stěžovatelka na pouhá konstatování, že výši plnění od Národního památkového ústavu a výši jednotlivých výdajů, jimiž toto plnění spotřebovala, již není schopna vyčíslit, natož doložit, a na obecně formulované výhrady o zaujatosti městského soudu vůči její osobě, pak nelze než konstatovat, že nevyužila příležitosti účinně hájit svá procesní práva a předestřít městskému soudu tvrzení a důkazy, které by skutečnosti zjištěné z úřední činnosti mohly postavit do jiného světla. Zvolená procesní pasivita jí proto nutně jde k tíži.

Konečně, co se týče poslední námítky, že se městský soud tímto způsobem účelově snažil vzbudit dojem „solventnosti“ stěžovatelky, i tu je nucen zdejší soud odmítnout. Městskému soudu nelze ani v nejmenším vyčítat, že pokud se na základě předchozích řízení se stěžovatelkou objevily indicie naznačující, že v nedávné době disponovala nadstandardním příjmem a že tedy nyní na dotaz soudu neuvádí informace o svých osobních a majetkových poměrech úplně a pravdivě, považoval za nezbytné si toto podezření ověřit. V jeho počínání nespátňuje zdejší soud jakoukoli účelovost (ve smyslu nekorektního hledání i sebemenších náznaků k potvrzení ničím nepodložené hypotézy) či zaujatost vůči stěžovatelce; jde naopak o krok, bez něhož nelze dospět k řádnému zjištění majetkových poměrů stěžovatelky.

Nejvyšší správní soud tedy v postupu městského soudu neshledal natolik závažné pochybení, aby bylo důvodem pro zrušení napadeného usnesení. Dospěl naopak k závěru,

že městský soud v projednávané věci řádně a srozumitelně zdůvodnil, proč stěžovatelce právo na osvobození od soudního poplatku odepřel; to vše při dostatečném zachování jejích procesních práv. Nezbylo mu proto, než za podmínek vyplývajících z ustanovení § 110 odst. 1, věty druhé s. ř. s., kasační stížnost pro nedůvodnost rozsudkem zamítnout.

O náhradě nákladů tohoto řízení bylo rozhodnuto ve smyslu ustanovení § 60 odst. 1, věty první s. ř. s., ve spojení s ustanovením § 120 s. ř. s., dle kterého nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka byl v řízení o kasační stížnosti procesně neúspěšná, právo na náhradu nákladů řízení jí nenáleží. Pokud jde o žalovaného, v jeho případě nelze o otázce jeho procesní úspěšnosti hovořit, neboť napadené usnesení městského soudu se týká výlučně procesního postavení stěžovatelky.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 22. prosince 2015

Mgr. Radovan Havelec
předseda senátu